

Iryna Chkheailo¹, Anna Chkheailo²¹*Kharkiv National Highway and Road University (Kharkiv, Ukraine)*²*V.N. Karazina National University (Kharkiv, Ukraine)*

Happiness as a Value and Indicator of Sustainable Society Development

The article is devoted to the analysis of happiness as an objective indicator of the modern society sustainability and the parameter of balanced development of Ukraine, which is aimed to people, to maintaining the stability, to reducing the destructive processes in the middle of the country and its beyond. Particular attention was devoted to the key global challenges of the nowadays and searching for ways to solve them for the happiness and sustainable development. Economic instability, social contradictions, ideological and religious intolerance, hybrid wars, aggression and other negative disharmonious social phenomena make people unhappy, lead to a number of global problems and make us think about the future of own country and humanity as a whole, to responsibly come to the analysis of the existing situation and selection of development guidelines that will guarantee the happy being of human in society. Considering that fact, the problem of sustainable development, noted in the article, seems to be especially relevant, which is directly related to the search and justification of a constructive strategy for transition to the principles of sustainable development of Ukraine based on the methodology for calculating the index of a happy planet. In the article it is studied the sustainable development indicators, the main purpose of which is to provide information for the effective conduct of state policy. Their usefulness depends on the chosen compromises between scientific perseverance and rigidity, political efficiency and democratic legitimacy. When constructing indicators of sustainable development, different dimensions are identified that underlie of the sustainable development concept. It is proposed that the model of a happy planet which is based on the calculation of the Happy Planet Index (HPI), or the Global Happiness Index, should be considered a new approach to achieve the sustainable development goals in Ukraine. The Happy Planet Index is a global sustainable development index for everyone and Ukraine in particular. It is detected that the methodology for calculating and analyzing the index of a happy planet is especially relevant for Ukraine, cause it makes it possible to objectively assess the level of balance of a country and the national increase in happiness for social and psychological factors in a more holistic way than is done when taking into account GDP or some other sustainability indicators. The happiness of citizens ensures the happiness of society, a happy society enhances human happiness. Neglecting people's well-being, ignoring the progressive increase in the number of unhappy people turns into threats to the national security of our country.

Keywords: *happiness; Happy Planet Index; Global Happiness Index; sustainability; sustainable development strategy; sustainable development indicators; balance; constancy*

Ірина Чхеайло¹, Анна Чхеайло²¹*Харківський національний автомобільно-дорожній університет (Харків, Україна)*²*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна (Харків, Україна)*

Щастя як цінність та індикатор сталого розвитку суспільства

Розглянуте щастя як індикатор сталого розвитку сучасного українського суспільства та показник усталеності розвитку націлений на людину і направлений на збереження стабільності соціальних і культурних систем. Обґрунтувати конструктивну стратегію переходу на засади сталого розвитку України на основі методології розрахунку індексу щасливої планети. Різні аспекти щастя стали доробком наукових пошуків багатьох авторів. Ними досліджено наукові погляди на поняття щастя, щастя «по-українськи», методи і підходи до вимірювання рівня щастя, щастя як показник ефективного державного управління. Здійснений аналіз праць дає підстави стверджувати про актуальність досліджуваної теми в українському контексті. Зокрема, дослідження щастя як індикатора сталого розвитку України та благополуччя нації. Авторами запропоновано, новим індикатором сталого розвитку та одночасно підходом для досягнення його цілей в Україні вважати модель щасливої планети, в основі якої лежить розрахунок індексу щасливої планети (Happy Planet Index – HPI), або світовий індекс щастя. Доведено, що індекс щасливої планети (HPI) – це глобальний індекс сталого розвитку для всіх та України зокрема. Обґрунтовано, що методологія розрахунку та аналізу індексу щасливої планети особливо актуальні для України, так як дають можливість об'єктивно оцінити рівень збалансованості країни та національного приросту щастя за соціальними та психологічними чинниками у більш цілісний спосіб, ніж це робиться під час обрахунку ВВП або якихось інших показників сталості. Щастя громадян,

забезпечує щастя суспільства, щасливе суспільство підвищує щастя людини. На стан щастя впливає безліч аспектів соціальної реальності (розвиток демократичних свобод, довіра громадян до інститутів влади, праця тощо), кожен з яких важливий як для окремої людини, так і для суспільства в цілому. Сталий розвиток як гармонійне поєднання духовних, економічних, політичних, соціальних, екологічних передумов сприяє зростанню рівня щастя українців.

Ключові слова: щастя; індекс щасливої планети; світовий індекс щастя; сталий розвиток; стратегія сталого розвитку; показники сталого розвитку; збалансованість; сталість

Вступ.

У світі в останні десятиріччя щастя стало актуальною темою, своєрідним стимулом до саморозвитку. Прагнення до щастя є невід'ємною частиною людськості та висловлює її сутнісне ставлення до світу. Чим раніше людина визначиться, що для неї найважливіше в житті і до чого їй треба прагнути, тим яскравішою буде життєва мета, і тим краще рівень життя.

Щастя людини як загально-соціальна цінність особливо гостро постає для України у світлі тих сутнісних зрушень та викликів, які відбуваються нині. Сучасний етап розвитку країни визначається переглядом понять і висновків з минулого та пошуком нових підходів до розв'язання завдань сталого розвитку людства і українського суспільства зокрема.

Новим напрямом у соціально-філософській та економічній науці стала теорія щастя, в основі якої положення про суб'єктивні уявлення людини про задоволення власним і відчуття свого благополуччя у поєднанні з об'єктивними показниками сталого розвитку країни, в якій вона проживає. Інтерес та зацікавленість економістів фундаментальними філософськими категоріями буття та щастя людини свідчить про те, що питання економіки, політики невіддільні від соціально-філософської, антропологічної, етичної проблематики.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Пошуку механізмів оцінки та підвищення добробуту, благополуччя й відчуття щастя присвячені доробки вітчизняних вчених зокрема Т. Власова, О. Власова, Т. Гардашук, С. Іванова та ін. Ними досліджено еволюцію наукових поглядів на поняття щастя, особливості щастя по-українськи, розглянуто методологічну базу та методичні підходи до вимірювання і порівняння суспільного добробуту країн світу, досліджений індекс щастя населення в контексті ефективного державного управління. Зокрема, Д. Новикова розглядає щастя як соціокультурний імператив. Фокус дослідницького інтересу зосереджений переважно на розгляді «щасливого життя» як нормативного стану сучасного індивіда (Novikova, 2017). Т. Власова та О. Власова інтерпретують концепт «щастя» в проблемному полі конкуруючих дискурсів, контекстів і наративів постмодерну (Vlasova, & Vlasova, 2018).

Зарубіжні вчені (Джон Ф. Геллевелл, Е. Вайцзнер, С. Пінкер, Ю. Ружевиčius та ін.) вивчають стратегії досягнення щастя, його складові, чинники, фактори, щастя й можливості людини, вплив діяльності на рівень щастя, щасливе життя. Серед них Ю. Ружевиčius визначає щастя як один з індикаторів якості життя, який оцінюється суб'єктивно та визначається не тільки зовнішніми факторами якості життя, а надто залежить від самої людини, її якостей та цінностей, цілей життя, виховання, типу характеру тощо (Ruzevicius, 2019).

Про використання іноземного досвіду у вітчизняній практиці та його синтезу з метою зростання України та підвищення добробуту громадян свідчить 16-та щорічна зустріч Ялтинської європейської стратегії (YES) «Щастя зараз. Нові підходи для світу в кризі», що відбулася 12 – 14 вересня 2019 р. у м. Києві. Виходячи з тематики зустрічі, форум був присвячений темі державного управління заради щастя, зокрема аналізу основних проблем сьогодення, пов'язаних з цим. Особливу увагу було приділено ключовим глобальним викликам сьогодення й пошуку шляхів до їхнього вирішення за допомогою державного управління заради щастя та сталого розвитку.

Незважаючи на зростаючу кількість публікацій про щастя, зауважимо, що багатогранність досліджуваної теми залишає можливість для подальших наукових розвідок та візій. Зокрема дослідження щастя як критерію сталого розвитку українського суспільства, показника загального благополуччя нації.

Сучасні тенденції, стратегічні засади та перспективні напрями сталого розвитку України визначено у новітній стратегії сталого розвитку "Україна - 2020" затвердженій указом Президента України у 2015 р. (Stratehiia, 2015)

Для більшості досліджень сталого розвитку, виконаних на міжнародному і національному рівнях виділялось три взаємно опосередкованих імперативи усталеності: економічний, екологічний та соціальний. Визначаючи очевидну актуальність екологічних та економічних проблем в умовах глобалізації, модель сталого розвитку в контексті сучасної української соціодинаміки, робить їх похідними від соціокультурної складової.

Мета роботи - дослідити щастя як індикатор сталого розвитку сучасного українського суспільства та показник усталеності розвитку націлений на людину і направлений на збереження стабільності соціальних і культурних систем.

Основний матеріал.

Сталий розвиток – такий розвиток країн і регіонів, коли економічне зростання, матеріальне виробництво і споживання, а також інші види діяльності суспільства відбуваються в межах, які визначаються здатністю екосистеми відновлюватися, поглинати забруднення і підтримувати життєдіяльність теперішніх та майбутніх поколінь.

Незважаючи на те, що поняття сталого розвитку набуло значного поширення в науковому на соціально-політичному дискурсі, воно, залежно від контексту, наповнюється різними змістами, що суттєво ускладнює імплементацію принципів сталого розвитку в стратегію суспільно-економічного розвитку України та її перехід на засади сталого розвитку.

На відміну від індустріального суспільства, яке орієнтувалося на розвиток матеріального виробництва і прогрес технологій, постіндустріальна цивілізація основоположним пріоритетом визначає якість життя людини. Забезпечити високий рівень якості життя сучасної людини можливо при умові успішного втілення стратегії сталого розвитку у всій сукупності її складових: економічної, екологічної, політичної, соціокультурної, тощо.

Серед цих компонентів все більш значимими і проблемними стають три, відомі під назвою «тридиний підсумок»: економічне процвітання, соціальна справедливість і підвищення якості життя, збереження і відтворення природних ресурсів.

Необхідність розробки надійних та відповідних показників для управління процесів сталого розвитку, здатних при оцінці збалансованості конкурувати з валовим внутрішнім продуктом і доповнювати його як індикатор збалансованого розвитку була визначена ще на конференції Організації Об'єднаних Націй в Ріо-де-Жанейро ще у 1992 році. Такий підхід передбачає побудову синтетичних показників.

Вперше поняття «показник» використав Лазарсфельд (Lazarsfeld) у працях про операціоналізацію соціологічних теорій, де вперше були чітко визначені та проаналізовані різні етапи переведення понять в індекси. Дослідники Гадрі, Джані-Катріце, Перре, Шарп (Hadri, Dzhan-Katritse, Perre, Sharp) висловлюють думку, що визначати рівень сталого розвитку лише на основі ВВП є нераціональним,

принаймні потрібно доповнити його більш адекватним синтетичним вимірником (Kovalchuk, 2017). Серед них – індекс людського розвитку, індекс сталого економічного добробуту, індекс справжнього прогресу, індекс внутрішнього прогресу, індекс добробуту людини тощо.

Члени Римського клубу з особливим скептицизмом ставляться до ВВП. Цей показник повсякчас впливає на політичні рішення, але в його структурі закладено прагнення до необмеженого зростання. Він відображає витрати, а не благополуччя або суб'єктивне щастя, і не враховує благ, що існують поза ринком. Єдине, що вимірює ВВП – швидкість руху грошей в економіці.

Автори доповіді Римському клубу 2017 «Старий Світ приречений. Новий Світ неминучий» Ернст Вайцзекер і Андерс Вейкман вказують на парадоксальні випадки: розлив нафти збільшує ВВП через витрати на ліквідацію аварії, а внаслідок хвороб, лиха і нещасних випадків збільшується прибуток фармацевтичного бізнесу. Цей показник став настільки привабливим, що неможливо уявити успішну політичну силу з намірами зменшити ВВП країни. Однак людство все ж повинне сформулювати «іншу політичну і цивілізаційну філософію» (Vatszeke, 2019).

Новим підходом для досягнення цілей сталого розвитку є модель щасливої планети, в основі якої лежить розрахунок індексу щасливої планети (Happy Planet Index – HPI), або світовий індекс щастя. Індекс щасливої планети (HPI) – це глобальний індекс сталого добробуту (a global index of sustainable well-being) для всіх. Методологія його розрахунку та аналізу репрезентує спробу об'єктивно оцінити збалансованість глобального добробуту.

У Звіті нової економічної фундації за 2012 рік зазначається, що HPI надає зрозумілі орієнтири, які вказують націям, в якому напрямі вони мають рухатися та допомагають групам людей по всьому світі обстоювати бачення прогресу, який насправді турбується про життя людей (The happy Planet Index, 2012).

Індекс щасливої планети ґрунтується на визначенні співвідношення екологічних впливів та добробуту людей з метою оцінки екологічної ефективності кожної країни, яка обчислюється тривалістю життя населення та задоволенням життям, або щастям. Іншими словами, індекс щасливої планети визначає ефективність «конвертації» природних багатств у тривале, комфортне й щасливе життя своїх громадян (Hardashchuk, 2011).

Відповідно до методології розрахунку Індексу щасливої планети, добробут нації пропонують визначати через національний приріст щастя, або

GNH (Gross National Happiness). Національний приріст щастя розглядається як більш об'єктивний індикатор оцінки якості життя та суспільного прогресу, оскільки бере до уваги соціальні (освіта, охорона здоров'я, родина, праця на користь громади тощо) та психологічні чинники (задоволення життям, спілкування, саморозвиток тощо) у цілісніший спосіб, ніж це робиться під час обрахунку ВВП (GDP) (The happy Planet Index, 2012).

Еколого-економічна модель щасливої планети є обґрунтуванням моделі суспільного прогресу, що орієнтується не так на зростання, як на розвиток. Вона сформувалася як реакція на обмеженість моделей економічного зростання, що призводять до надмірного споживання та виснаження природних ресурсів. На недоліки моделей зростання вказували ще автори «Меж зростання» («The Limits to Growth»). Економічне зростання має свої межі, що визначаються екологічними межами, виснаженням природних ресурсів, й призводять зрештою до погіршення якості життя людей. Крім того економічне зростання, вимірюване ВВП, ігнорує інші важливі аспекти життя і добробуту людей. Тому концепція щасливої планети та розрахунок індексу щасливої планети втілюють нове бачення прогресу й розвитку, яке не залежить жорстко від економічного зростання (The happy Planet Index, 2012).

Аналіз рейтингу міжнародного індексу щастя та виявлення місця України дає змогу встановити основні закономірності географії розподілу задоволення власним життям серед країн світу. За даними Word Happiness Report 2019, який публікується щороку за ініціативою ООН, Україна посіла 133 місце серед інших 156 країн світу у рейтингу найщасливіших країн, зайнявши позицію між Чадом і Ефіопією (у 2016 році наша країна була на 123 місці) Перше місце у рейтингу щасливих країн зайняла Фінляндія, до лідерів увійшли Норвегія, Данія, Швейцарія, Ісландія із найближчих сусідів Білорусь -81, Росія – 68 (Reitynh, 2019).

Порівнюючи «заміри щастя», зроблені Gallup World Poll у 2005-2008 роках та 2016-2018 pp., автори Word Happiness Report 2019 Хеллівелл, Лайд і Сакс відзначають, що Україна увійшла до двадцятки країн з найбільшим падінням рівня щастя (Helliwell, 2019).

Рейтинг склався на основі таких показників як ВВП на душу населення, очікувана тривалість здорового життя, соціальна підтримка, щедрість (благодійність), сприйняття корупції. Лідерство країн у рейтингу щастя пов'язана з поєднанням високої міжособистісної довіри та соціальної культури і, найголовніше, зі стійким добробутом. Суб'єктивне відчуття щастя щільно пов'язане

не лише з рівнем добробуту, а й з державною політикою країни: «На найбільш базовому рівні, належне державне управління створює та підтримує інституційну рамку, що дозволяє людям жити краще (Helliwell, 2017).

Виходячи з місця України на глобальній мапі розвитку людського капіталу, добробуту та щастя, можна зробити висновок про невідповідність рівня людського капіталу, який суттєво випереджає рівень економічного розвитку і ще більше випереджає рівень щастя людей в Україні.

Позбутись вищезгаданої невідповідності можливо двома шляхами, або підтягнути економіку до високого рівня людського капіталу через масштабну модернізацію економіки, або допустити деградацію людського капіталу через масову еміграцію і зниження інтелектуального і освітнього рівня громадян. Цей вибір сьогодні, на жаль, поки на користь другого і визначає долю окремих людей і долю цілою нації на багато десятиріччів наперед.

Проте навіть у щасливих країнах спостерігається високі темпи росту депресії та інших психічних розладів, особливо серед молодих людей.

На це вказує учасник зустрічі (YES) у Києві «Щастя зараз. Нові підходи для світу в кризі», професор психології Гарвардського університету Стівен Пінкер (Steven Pinker) в рамках виступу на форумі задається питаннями про те, коли ми станемо щасливішими і чи правда, що все чудово, але ніхто не щасливий (Pinker, 2019).

Аналіз його виступу для розкриття проблеми щастя в контексті сталого розвитку українського суспільства наводить на думку, що щастя складається з кількох аспектів. Об'єктивне благополуччя (добробут) та суб'єктивне (щастя). У об'єктивне входить: життя, харчування, багатство, здоров'я, свобода, безпека, відпочинок. Ті речі, які важливі, незалежно від того, чи помічаємо ми їх. У суб'єктивного благополуччя два компоненти: емоційне благополуччя – баланс між позитивними емоціями і негативними емоціями, і когнітивне – відповідь на питання, наскільки ми в цілому задоволені

Вони різні за своїм змістом. Людину, що голодує, живе в жахливих умовах, що втратила дитину, але вдячна за невеликі радості. Та похмурий громадянин країни «першого світу», який не помічає і не цінує своєї удачі, хоча все йде добре.

Чи поліпшилося з часом об'єктивне благополуччя? В ході дослідження, виявляється, що об'єктивне благополуччя за останні 250 років вражаюче зросло. В якості підтвердженнь науковець приводить: тривалість життя, харчування, економічне зростання, добробут,

війна і мир, свобода і право, якість життя тощо.

Не зважаючи на руйнування демократії в таких країнах як Туреччина, Венесуела, Угорщина і Росія світ ніколи не був таким демократичним як в останнє десятиліття. Більшість людей живуть у країнах, які є більш демократичними, ніж автократичними, і більшість країн набагато більш демократичні, ніж автократичні.

Але це не робить нас щасливішим, констатує Стівен Пінкер (Steven Pinker). Всі ці надбання цивілізації перетворюються на даність, і ми не щасливіші, ніж були раніше (Pinker, 2019).

Одне з відкриттів науки про щастя – це те, що щастя знаходиться в кореляції зі свободою. Люди стали вільніші. Щастя також знаходиться в кореляції з достатком – достаток теж зріс. Цей взаємозв'язок дуже сильний – його можна побачити, зіставивши те, як люди оцінюють власне щастя і ВВП їхніх країн. Одна з причин невідповідності поширеної думки про те, що люди не стали щасливішими і даними про те, що насправді рівень щастя зріс – це ілюзія того, що люди менш щасливі, ніж вони є насправді. Соціологи називають це «прірвою оптимізму». Це феномен, що часто зустрічається. За даними опитувань у всьому світі люди думають, що їхні земляки менш щасливі, ніж вони є насправді.

Це справжня загадка, невідомо, чому ця «прірва» така велика. С. Пінкер (S. Pinker) припускає, що медіа, які розповідають про події в країні, грають свою роль. Варто пам'ятати про природу новин. Новини – це те, що сталося, а не те що не відбулося. Найчастіше гідні заголовка лише події, коли щось йде не так. Так само серед журналістів добре задокументована негативна упередженість. Вона ж вбудована в нашу власну психологію, в нашу «прошивку». Ми більше думаємо про погані події, особливо про ті, що відбулися нещодавно. Про речі, які сталися давно ми не забуваємо, але ми забуваємо наскільки поганими вони були. Як говорив Франклін Пірс Адамс: «Ніщо так не підтримує репутацію славного минулого, як погана пам'ять». У країнах, де проводилися опитування про рівень щастя, за останні 25 років, у 75% з них він зріс (Pinker, 2019).

Детермінантами нещасливого життя в Україні виступили невдачі перетворень та надзвичайне загострення кризи в усіх сферах суспільної життєдіяльності. Як показують результати дослідження Київського міжнародного інституту соціології щодо динаміки відчуття щастя у 2001-2016 роках, у 2001 році чисельність тих, хто вважає себе щасливою людиною склала лише 38%. Далі в Україні ж рівень щастя суттєво зростав, але після початку 2010 року пішов на спад. Нові проблеми в економіці, військова агресія, інформаційно-психологічний впливу,

маніпуляції індивідуальною поведінкою та свідомістю призвели до зміни картини світу, руйнації цілісності буття особистості (Дупаніка, 2016).

Ситуація, що склалася в українській економіці не даність чи фатум. Українці заслуговують на краще щасливе життя і здатні змінити долю власної країни. Це не лише життєво необхідно, але й можливо. Для провідних світових вчених це було очевидно вже досить давно. «нам доконечно треба збільшити темпи зростання ВВП наш земляк до 8-10% щорічно, одночасно знижуючи інфляцію», - зазначав наш земляк всесвітньо відомий українець, співзасновник Всесвітнього економічного форуму в Давосі, почесний член Римського клубу Богдан Гаврилишин у своїй доповіді Римському клубу «До ефективних суспільств» (Gav-rilishin, 2009). Для цього потрібно запровадити нову економічну парадигму, зробивши кардинальний розворот в економічній політиці та змінивши «професію» країни.

Незадоволеність українців ситуацією в країні, безперечно, має вплив війна, яка з усіма її наслідками прирікає наше суспільство на страждання. Таким чином вкрай необхідним для розвитку українського суспільства є розв'язання збройного конфлікту на сході.

Важливим аспектом у розумінні щастя виступає тип культури, який обумовлює стратегії його досягнення. Європейець під щастям розуміє добробут, можливість самореалізації, благополуччя та безпека родини. Українці в цілому відповідають базисному типу європейської культури. Якби щастя вимірювалось тільки благополуччям і самореалізацією, то українці усвідомлювали себе ще більш нещасними. Пом'якшує ситуацію лише сім'я. 80-85% громадян України вірять близьким та впевнені в їх підтримці. Але щастя пересічного українця не тільки в добробуті його і сім'ї, а ще й участь в тому, що зробити щасливими, або не зробити нещасними інших, тому попри всі проблеми і негаразди значна частина громадян України сьогодні не втрачає оптимізму. За даними опитування таких 54 % проти 19 % нещасливих (Дупаніка, 2016).

Висновки.

На початку третього тисячоліття людство шукає шляхи реалізації інтеграційної моделі сталого розвитку. Перехід до сталого розвитку став об'єктивною необхідністю, значення якої не викликає сумнівів. Прийняті міжнародні документи та Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» (Stratehiia, 2015) остаточно визначили намір усього людства і українців в тому числі перейти до такої парадигми розвитку, у якій центральне місце займає людина, а

ключовими цілями є інтенсивний і збалансований розвиток економіки та відповідальне управління навколишнім природним середовищем.

Стратегія переходу на засади сталого розвитку потребує не тільки класичних вимірів як то економіка, суспільство, навколишнє середовище, тощо, а й нового підходу для досягнення цілей сталого розвитку, яким є модель щасливої планети, або світовий індекс щастя. Методологія його розрахунку та аналізу особливо актуальні для України, так як дають можливість об'єктивно оцінити рівень збалансованості країни та національного приросту щастя за соціальними та психологічними чинниками у більш цілісний спосіб, ніж це робиться під час обрахунку ВВП або якихось інших показників сталості.

Для цього міг би стати у пригоді досвід таких країн як Велика Британія, Німеччина, Італія, які розпочали розробляти методики ведення статистики щодо урахування щастя громадян та приросту загального національного щастя. Із локальної національної культури людина

переміщається в глобальний інформаційний простір стаючи космополітом, «людиною світу».

Таким чином, для того, щоб рівень щастя українців зріс необхідний сталий розвиток: гармонійне поєднання економічних, соціальних, екологічних, політичних, духовних передумов, що розширює можливості людини і її ресурси, а реальне життя перетворюється в бездонне море можливостей, в постійний вибір перспектив, побудову і реалізацію безкінечних самопроектів. Проектування майбутнього – це не передбачення чи вигадкування. Це значно більше, наголошує професор економіки, ключовий архітектор польських економічних реформ, Гже-гож Вітольд Колодко. Країна не може просто плинути за течією в невідомому напрямі, сліпо покладаючись на сили ринкової стихії. Недостатньо прогнозувати економічні та соціальні процеси і динаміку. Необхідно навчитись проектувати та «вибудовувати» їх до потреб і прагнень суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Вайцекер Е. Com On! Капіталізм, недалекоглядність, населення і руйнування планети. Доповідь Римському клубу / переклад з англ. Ю. Сірош. Київ: Саміт-Книга. 2019. 276 с.

Власова Т., Власова О. Рецепція концептосфери блага в дискурсах та інтерпретаціях постмодернізму. Науково-теоретичний альманах Грані, 2018. 20(12). С. 5-11. <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1076/1431>

Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: доповідь Римському клубові. Київ: Університетське видавництво «Пульсари». 2009. 248 с.

Гардашук Т. Щастя, природний капітал і фантом зростання. Практична філософія. 2011. № 3. С. 27–37.

Динаміка відчуття щастя (2001-2016). URL: <http://www.kiis.com.ua/?lang=rus&cat=reports&id=670&page=>.

Ковальчук О. Математичне моделювання сталого розвитку. Тернопіль: ТНЕУ. 2017. 245 с.

Новикова Д. Бажання «бути щасливим» як дисциплінарна норма сучасності. Науково-теоретичний альманах Грані, 2017. 20(11). С. 100-105. <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1072/1093>.

Пінкер С. Виступ на 16-й щорічній зустрічі Ялтинської європейської стратегії 2019 (YES). URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/psihologiya-shchastya-nayshchaslivishi-krajini-svitu-50045204.htm>.

Рейтинг щастя по країнам. Всесвітня доповідь про щастя 2019. The word on-ly. URL: <https://theworldonly.org/index-schastya-2019>.

Рукевичус Ю., Іванова С. Якість життя на роботі: концепція і дослідження. Аспекти публічного управління, 2019. 7(1-2). С. 81-94. <https://doi.org/10.15421/151909>.

Стратегія сталого розвитку України-2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

Helliwell J. World Happiness Report 2017. URL: <https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2017/HR17.pdf>.

Helliwell J. World Happiness Report 2019. URL: <https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2019/WH19.pdf>.

The Happy Planet Index 2012 Report. A global index of sustainable well-being. URL: <https://neweconomics.org/2012/06/happy-planet-index-2012-report>.

REFERENCES

Novykova, D. (2017). Bazhannia «buty shchaslyvym» yak dystsyplinarna norma suchasnosti [The desire to «be happy» as a disciplinary norm of today]. Naukovo-teoretychnyi almanakh Hrani, 20(11), 100-105. <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1072/1093>.

Vlasova, T., & Vlasova, O. (2018). Retseptsiia kontseptosfery blaha v dyskursakh ta in-terpretatsiakh postmodernizmu [The reception of the conceptosphere of good in the discourses and interpretations of postmodernism]. Naukovo-teoretychnyi al-manakh Hrani, 20(12), 5-11. <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/1076/1431>.

Ruzhevichius, Yu., & Ivanova, S. (2019). Yakist zhyttia na roboti: kontseptsiia i doslidzhennia [Quality of life at work: concept and research]. Aspekty publichno-ho upravlinnia, 7(1-2), 81-94. <https://doi.org/10.15421/151909>.

Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina-2020» [Sustainable Development Strategy Ukraine 2020]. (2015). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

Kovalchuk, O. (2017). Matematychnе modeliuвання staloho rozvytku [Mathematical modeling of sustainable development]. Monohrafiia. Ternopil: TNEU.

- Vaytszeker, E. (2019). Com On! Kapitalizm, nedalekoglyadnist, naselennya i ruynuvannya planeti. Dopovid Rimskomu klubu [Com On! Capitalism, short-sightedness, population and the destruction of the planet. Report to the Club of Rome]. Kyiv: Samit-Kniga.
- The Happy Planet Index 2012 Report. A global index of sustainable well-being. (2012). Retrieved from <https://neweconomics.org/2012/06/happy-planet-index-2012-report>.
- Hardashchuk, T. V. (2011). Shchastia, pryrodnyi kapital ta fantom zrostannia [Happiness, natural capital and the phantom of growth]. *Praktychna filosofia*, 3, 27-37.
- Reitynh shchastia po krainam. Vsesvitnia dopovid pro shchastia [Happiness rating by country. World Happiness Report 2019]. The word only. (2019). Retrieved from <https://theworldonly.org/indeks-schastya-2019>.
- Helliwell, J., Layard R., & Sachs J. (2019). World Happiness Report 2019. Retrieved from <https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2019/ WHR19.pdf>.
- Helliwell, J., & Sachs, J. (2017). World Happiness Report 2017. Retrieved from <https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2017/HR17.pdf>.
- Pinker, S. (2019). Vystup na 16-y shchorichnii zustrichi Yaltynskoi yevropeiskoi stratehii (YES) [Speech at the 16th Annual Meeting of the Yalta European Strategy 2019 (YES)]. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/opinion/psihologiya-shchastya-nayshchaslivishi-krajini-svitu-50045204.htm>.
- Dynamika vidchuttia shchastia (2001-2016) [Dynamics of happiness (2001-2016)]. (2016). Retrieved from <http://www.kiis.com.ua/?lang=rus&cat=reports&id=670&page=1>.
- Gavrilishin, B. (2009). Do effektivnih suspilstv: dopovid Rimskomu klubovi [Towards effective societies: a report to the Club of Rome]. Kyiv: Universitetske vidavnit-stvo «Pulsari».

Iryna Chkheailo

Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-1325-2018>, letolux@ukr.net

Anna Chkheailo

Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-4806-3065>, anna.chkheailo@karazin.ua

Стаття надійшла / Article arrived: 03.09.2021

Схвалено до друку / Accepted: 29.09.2021